

2. Arany János

Életút:

1817-ben született Nagyszalontán Tizennégy éves mikor segédtanító lesz (szülei szegénysége miatt). Rengeteget olvasott, főleg latin klasszikusokat.

Az igazi nagy sikert a Toldi hozta meg számára. 1846-ban írta meg a Kisfaludy Társaság pályázatára.

Nagykőrösi évek:

Meghívták Kőrösre tanárnak az újjászervezett főgimnáziumban. Kitűnő tanár lett: a magyar és a latin nyelvet és irodalmat tanította. A tanári munka fárasztó, kimerítő volt. Maga írta a tankönyveket is. Kedélyvilága elkomorult, egyre többet panaszkodott testi és lelki betegségről.

Az Akadémia „titoknoká”:

1860-ban Pestre költözött. Kisfaludy Társaság igazgatója lett. Folyóiratokat indított (Szépirodalmi figyelő, Koszorú). 1865-ben az Akadémia titkára, később főtitkára lett. Ez az év fordulópont volt számára, mert meghalt leánya, és elhatalmasodott betegsége, így lehetetlen volt verset írni.

1877-es nyarat Margitszigeten töltötte, itt írta Ószikék verseit. Egyre többet betegeskedett.

1882. október 22-én halt meg Pesten.

Balladák:

- ősi népköltészeti műfaj
- magyar műballadát Arany emelte világirodalmi szintre
- romantika korszakában lett népszerű
- Gregus Ágost: „tragédia dalban elbeszélve”
- mindhárom műnem vonásai megtalálhatók benne, mégis epikus műfaj balladáival a nemzet ügyét kívánta szolgálni

Jellemzői:

- sűrített cselekmény
- szaggatott elbeszélésmód
- tragikus téma
- drámai párbeszédemből, vagy lírai monológokból áll
- megjelenik a balladai homály: sejtet

Kifejtés:

☞ Arany Jánosra főleg a skót és székely népballadák hatottak; balladáinak sajátossága a képi tömörség, a szerkezet megdöbbentő modemsége (párhuzamok, idősíkváltás, filmszerű vágások, asszociációk), az emberi lélek

olyan mélységeit járja be bennük, amelyek addig ismeretlenek; balladáit a keletkezési időn túl téma és szerkezet szerint csoportosíthatjuk .

☞ **szerkezet szerint**: egyszólamú, vonalszerűen előrehaladó, lineáris, de keretes (Zách Klára, A walesi bárdok), többszólamú, párhuzamos szerkesztésű (V. László, Szondi két apródja), egyszólamú, körkörös (Ágnes asszony)

☞ **téma szerint**:

- **történelmi**: a nemzet ügyét kívánta szolgálni általuk: a nemzeti öntudat ébrentartását és fokozását, a jövőbe vetett hitet vállalta a többnyire allegorikus jelentésű művekkel; témájukat a nemzet nehéz korszakaiból merítette (Hunyadiak kora, a török hódoltság ideje), de a rejtett üzenet a jelenhez szól (V. László, Szondi két apródja, A walesi bárdok)
- **népéleti**: a népi világ ábrázolása tipikus elemek megjelenítésével (pl. kukoricafosztás, közös mesélés, kerítőasszony, babonák stb.), gyakran lélektani motívumok megjelenése, pl. bűn, büntudat, hiedelmekből eredő félelmek pl Tengeri hántás
- **lélektani**: más témájú balladáiban is gyakran van jelen a lélektani indokoltóság, de egyes alkotásokban ez tölti be a központi szerepet; egyéni sorsokat, jellemeket ábrázol, a **bűn és bűnhődés** problematikáját állítja középpontba; Aranyt érdekelték az elmebetegségek, az örület (Shakespeare hatása), szerinte a bűnt a bűnhődés követi, balladáiban arról számol be, hogy a lelkiismeret miként kergeti örületbe a hőst (*Ágnes asszony*)

☞ további lehetséges típusok: drámai (Tetemre hívás), románcok (Rozgonyiné), kísértetballadák (Bor vitéz), anekdotikus balladák (Pázmán lovag)

Ágnes asszony (1853)

☞ a bűn és bűnhődés problematikáját megjelenítő lélektani ballada: a balladai homálynak megfelelően utalások sejtetik Ágnes asszony bűnét, s csak a párbeszédből világosodik meg, hogy szeretőjével együtt megölte férjét

☞ szerkezetét tekintve körkörösnek mondható: refrénben szólal meg a lelki riadalom .

Keletkezés: 1853-ban. A mű témáját a népeletből vette. Geszti nevelősködése idején gyakran látott egy csendes örült parasztasszonyt, aki reggeltől napestig a patakban mosott. Ismert egy nagyszalontai népballadát is.

☞

☞ az idő megállíthatatlan múlás át néhány motívum jelzi: ronggyá foszlott lepedő, megjelenő ráncok stb., párhuzamban állnak az örület fokozódó megjelenésével

Szondi két apródja (1856)

☞ két szálon futó, **kétszólamú történelmi ballada**, nagykörösi korszak balladája

☞ tárgya a **haza iránti hűség** nagyszerűsége, ezt jelképezi a két apród

☞ Bevezetésben megismerjük a **helyszínt és az időpontot**

☞ a párhuzamosság abból adódik, hogy **kétféle szöveg fut egymás mellett** látszólag párbeszédként, ám párhuzamos monológokról beszélhetünk:
Ali szolgája (páros versszakokban) kívánja meggyőzni **az apródokat** (páratlan versszakok), akik viszont Szondi emlékének megidézésével állnak ellen, ez ki nem mondott válasz arra a kérésre, hogy Alit dicsőítsék

Szerekezet:

1-2. vszak

- a helyet és az időt jelöli meg. A drégeli várból füstölgő rom lett.
- A végső ostrom, a török győzelem után közeleg az este.
- **Fő szervező elem:** a szembeállítás, az ellentét
- -   fent ⇔ lent
- -   két térdelő apród - csendes áhítat, gyász, imádság
    ⇔lárma, mulatozás
- -   mozdulatlanság ⇔ zsibogás
- -   keresztény erkölcs ⇔ vadság, élvezethajhászás

3-4. versszak:

- a drámai párbeszéd elindítása (apródok és Ali szolgája)

5. versszakról: a páratlan strófák a históriás énekek modorában az apródok szövege.

6. versszakról: a páros strófák a török küldött szavait jelenítik meg.

☞ A török követ csábításának fokozatai:

- nyájas
- ami csábító lehet, azt ajánlja
- kérlelő hang
- közeledő éjszaka veszélyeire figyelmeztet
- nyájas hangon hívogat
- dicséri Szondit
- durva, leplezetlen hangon közli az apródokra váró sorsot

☞ bravúros nyelvi megoldás, ahogy a beszédmodort, a **sajátos szókinccset** a jellemzés szolgálatába állítja a költő: a török szavai a keleti világot idézik, a hízelkedés és rejtett fenyegetés rejlik szavaiban, míg az énekesek dicsőítő, megrendült szavai Szondi harcát idézik, így a jelen és a múlt is képes összefonódni a kétféle szöveg által

☞ Üzenete: **Drégely kapitányának alakját emberfelettivé növeli** a vers zárlat. Szondi kiállta a próbát, nem adta fel a harcot. Az apródok is ellenállnak a csábításnak. A vers minden sorában benne van a nemzet sorsáért való aggodás és a rendületlen hazaszeretet. Szondi és a két apród története a jelennek és a jövőnek szóló örök emberi példa.

☞ Gyulai Pál: a "hűség és a hősiesség" balladájának nevezte e művet.

☞

2. Arany János

Összegzés / kitekintés:

Arany János balladáival nagy hatással volt a magyar költészetre, valóságos balladaözön keletkezett a nyomán, ám követői nem érték el az ő színvonalát

Arany akkor hagyott fel a balladák írásával, amikor úgy érezte, hogy az nem helyettesítheti a nagyepikumot